

2038

Joep J

2038

Colofon

Copyright 2025: Joep Jagtman

Vormgeving:

Redactie: Janneke van Bommel | tekstenredigeren.nl

Druk en bindwerk:

ISBN:

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

TEGENDRAADS	9
VROEGGEBOREN	23
ZOETE THEE	33
BRAKKE VIS	45
BRANDEND BOS	55
SCHAPENLIEFDE	69
KLEINZOON	79
MIJN TASSEN	93
KOEIENWIJN	103
ZORG ROBOT	117
WINDKRACHT DERTIEN	129
GRONDVERZAKKING	141
KONINKLIJK BESLUIT	151

TEGENDRAADS

Ik ben een Fries en laat me deze tocht niet afpakken. Ik wacht tot ik zeker weet dat iedereen in diepe slaap is. Mijn warmste kleding en schaatsen haal ik voorzichtig uit de kast, zodat ze het niet horen. Ik zwalk om drie uur in de nacht door de straten. Er heerst een vreemde rust. De tweehonderdduizend mensen die ze verwachten, slapen nog. Of ze zijn net als de politie ergens onderweg naar Leeuwarden. Bij de startplaats zie ik een paar man die bezig zijn hekken te plaatsen en auto's weg te slepen. Er staan al een paar politiewagens en wagens van filmploegen langs de kant.

Ik controleer mijn camera en de verbinding met de wereld. Ik stel het zo in dat de beelden met twee uur vertraging zichtbaar zijn op mijn account met een klok op het scherm die twee uur voorloopt. Achter een bosje bind ik mijn schaatsen onder met de veters zo strak als mogelijk rond mijn voeten en stap het ijs. Mijn handschoenen, gezichtsbekleding en de elektrische verwarming in mijn pak doe ik aan. Ik kluun naar de rand van het ijs en rijd direct weg. De eerste duizend meter vlieg ik als in een sprint over het gladde ijs, zodat ze me niet kunnen stoppen. Ik hoor nog wat geschreeuw achter me. 'Houd hem tegen, stop hem!' en 'Je gaat de verkeerde kant op.'

De grachten zijn nog leeg, de wind is straf tegen en de nacht donker. Ik schakel de koplampen op mijn helm pas aan als ik de bebouwde kom verlaat. Helemaal alleen beweeg ik achter het licht aan de tunnel in. De wanden zijn een donker gat, heel af en toe verlicht door een huis of een bootje langs de kant waar al een lamp brandt. Verder is er zwarte ruimte om me heen Alsof de wereld niet

groter is dan de vijf meter voor me en er niets naast, achter, onder of boven me is. Er is geen ruimte, geen omgeving, er is alleen maar het schuren van het ijzer over het gladde ijs. In mijn bril zie ik een virtuele spiegel van de wereld om mij heen. Daarop zie ik de meest perfecte route als een rode lijn. Iedere zwakke plek of scheur in het ijs wordt gedetecteerd en de route wordt continue een beetje aangepast. Mijn snelheid, het aantal slagen per minuut en de lengte per slag per been zijn zichtbaar als kleine icoontjes aan de rechterzijkant. Aan de linkerkant zie ik de omgevingsparameters, zoals de temperatuur, windrichting en snelheid. Aan de bovenkant mijn lichaamsparameters, hartslag, bloeddruk, suikerspiegel. Het enige wat ik zelf nog moet doen, is bewegen, voet voor voet, afzetten en uitglijden. Om daarna weer af te zetten verder de donkerte in.

Na een uurtje is er in Bartlehiem de afslag naar Dokkum. Het meest zinloze stuk van deze tocht. Alleen maar omdat er elf steden en er maar één sloot naar Dokkum is, moet ik dat stuk twee keer doen. Heen en terug. Iedere logica ontbreekt om iets dubbel te doen. Het vreet aan mijn motivatie. Ik kan afsteken en de tocht met twintig kilometer inkorten, want er zal daar toch geen stempelpunt zijn. Toch doe ik het niet, ook al heb ik wel haast. Ik wil Dokkum achter me laten, voordat de officiële tocht in Leeuwarden start. Misschien halen ze me wel van het ijs, omdat ik illegaal rondrijd.

Ruim op tijd keer ik in het midden van het stadje, waar iedereen nog slaapt. Tot Franeker zijn er geen stadjes, dus geen politie en als ik daar ben, heb ik al een derde van de tocht gehad. Ik heb het allemaal uitgerekend, twee uur eerder vertrekken en de andere kant op rijden, betekent dat de politiemacht zich waarschijnlijk inzet in Leeuwarden en Sneek, IJlst, Sloten en misschien Stavoren. Als ik

daar eenmaal ben, is het zeker al na twee uur in de middag en dan zijn de gevechten wel voorbij.

De weg terug naar de Bartlehiem gaat een stuk lichter, windje in de rug. Ondanks de extreme kou is het in mijn pak heerlijk warm. Ik glijd als een echte ervaren marathonschaatser over het ijs op weg naar Franeker. Onderweg houd ik me strak aan mijn schema, ieder kwartier een caloriereep, wat gedroogd fruit en een kwart bidon water.

*

Op dezelfde tijd is Els vroeger dan normaal wakker. Zoals altijd is ze de eerste die de gemeenschappelijk ruimte binnenkomt en alsof ze geprogrammeerd is, staat ze in de deuropening stil, kijkt om zich heen en vloekt zacht om daarna de lege flessen en het overige los slingerende vuil te verzamelen en de tafels met een vieze natte lap en wat zeep schoon te maken. Ze opent het raam om zuurstof in de benauwde warme en de te kleine ruimte in de studentflat toe te laten. Tegelijkertijd kunnen het zweet en de alcohol dampen eruit. Ze zet een grote pot koffie, als het water in de kan druppelt, voelt ze de extreme kou en sluit ze het raam onmiddellijk.

Als ze de videomuur aanzet, verschijnt er een beeld op de hele muur met levensgrote personen op het bevroren water in een brede gracht. Ze hebben schaatsen onder hun voeten en zijn gekleed als marsmannetjes met dikke jassen, handschoenen, mutsen en sjaals. Ze staan op het ijs achter een lint te wachten. Wolken vochtige, warme lucht komt uit hun monden, zoals bij paarden in de wei.

Of het door haar gestommel, de eerste lucht van de verse koffie of het geluid van de livestream komt, weet ik niet, maar vijf minuten later komen de huisgenoten een voor een binnen. De meeste mompelen iets wat ergens ver weg op een soort 'goedemorgen' lijkt om daarna hun mok volledig vol te schenken met het zwarte water en

aan de grote tafel, midden in de keuken, te gaan zitten. Ze zwijgen, kijken naar de muur met de bewegende beelden en proberen wakker te worden na de te korte nacht. Erik, gekleed in niet meer dan een boxershort en een vaal, ooit wit geweest, T-shirt vol met onduidelijke plekken, komt zoals altijd als laatste binnen. Hij schenkt het laatste nog warme vocht in zonder nieuwe koffie te zetten. De laatste lege stoel verplaatst hij, zodat hij zijn voeten erop kon leggen en laat een boer. Iedereen kijkt nu naar de wand.

De regisseur schakelt naar een andere camera. Op het ijs verschijnen legereenheden in het wit met stevige laarzen, schermen, maskers en helmen. Erachter nadert een cordon sneeuwscooters met vlammenwerpers op de motorkap. Erboven hangen honderden drones in een strakke formatie. Aan iedere kant van de gracht zien we twee waterkanonnen. Een helikopter hangt laag boven het machtsvertoon. Uit de megafoons klinkt de melding dat iedereen van het ijs moet of anders aangehouden wordt.

Een volgende camerapositie is vanaf grote hoogte. Links in het beeld het langzaam oprukkende leger. Rechts een ongelooflijke grote menigte schaatsers die klaar staat voor vertrek van de eerste Elfstedentocht in zevenenvijftig jaar.

Het beeld schakelt terug naar het journaal van middernacht. We zien een tafel. In het midden, achter de tientallen microfoons zit de minister-president, links van hem een man in een blauw colbert, gouden epauletten, knopen en een hele rits lintjes op zijn borst. Aan zijn rechterkant zit hare majesteit Koningin Amalia. Ze is gekleed in zachtroze ski-outfit met rode knopen en een donkere, gemêleerde rode sjaal. De camera zoomt in op haar, ze vult de hele muur.

‘Nederland, zesentachtig jaar geleden heeft mijn vader, als achttienjarige dienstplichtige militair, samen met zeventienduizend landgenoten onder de schuilnaam W.A. van Buren deze tocht

gereden. Hij was goed getraind en deed er zestien uur over. Het was een onbewolkte zonnige dag met lichte oostenwind. In de ochtend was het min tien graden. In de middag was het rond het nulpunt. Het ijs was slecht. Een kleine vijftienduizend deelnemers wisten de tocht toen af te ronden. Zoals altijd was de tocht perfect georganiseerd door de vereniging in samenwerking met de autoriteiten.

Mijn vader had het vaak over deze dag. Volgens hem was het zijn grootste presentatie. Hij werd zelfs op zijn sterfbed nog geëmotioneerd als het ter sprake kwam. Het gevoel dat je echt iets doet, pijn trotseert, alleen om je doel te bereiken, zei hij dan.'

Daarna komt de minister-president in beeld. Hij legt uit dat ook hij graag wilde dat de tocht vandaag weer zou plaatsvinden, maar dat het door het risico op gezondheidsproblemen en de ordehandhaving niet mogelijk is. De temperatuur was vijf graden lager en de wind was veel harder als de koudste tocht ooit. Dat was negentig jaar geleden. Toen waren er maar negenenzestig deelnemers die de eindstreep voor middernacht haalden. De Koninklijke Vereniging De Friese Elf Steden had, zoals altijd, alles als een perfect geoliede machine geregeld. De Elfstedentocht-organisatie is twintig jaar geleden opgeheven omdat door de temperatuurstijging de kans op een volgende tocht vrijwel uitgesloten was.

Gezien de extreem slechte omstandigheden en het ontbreken van een goede organisatie is er vanavond besloten de tocht te verbieden. Er is een noodverordening van kracht, waarbij het rijden op het ijs in de provincie Friesland tot nader orde is verboden.

Het beeld schakelt terug. De voorste rij schaatsers vormt een linie. Ze steken hun armen in elkaar, houden elkaar stevig vast en schaatsen langzaam richting de witte marsmannetjes. De eerste gasgranaten worden de massa in gevuurd. De waterkanonnen besproeien vanaf de zijkant de massa met water. Geen harde stralen,

maar een koude douche boven hun hoofden. Het water zal snel bevrozen in de kou. Stilstaand, met ijskoud water over je lichaam, zal de weerstand snel verdwijnen.

‘We hadden daar als mannen ook moeten staan, mee moeten vechten tegen de fascistten’, zegt Erik.

‘Jullie discussiëren altijd veel, maar doen niets’, zegt Fleur

‘En zuipen daarbij zoveel dat je zeker niet meer op je schaatsen kunt staan’, zegt Els, terwijl ze opstaat om een nieuwe pot koffie te zetten.

‘Ik lust anders wel een shot’, zegt Erik, terwijl ook hij opstaat en de fles Berenburg uit de koelkast haalt en op tafel zet. ‘Jij ook een, Iraia?’

‘Waar is Wiebe eigenlijk? Ik ben hem vannacht niet meer tegengekomen’, vraagt Els.

‘Bij mij was hij ook niet’, zegt Iraia.

‘Toen ik wegging, zat hij nog aan tafel, hij keek op zijn telefoon. Ik hoorde hem nog iets mompelen, vloeken en daarna nog een borrel pakken, voordat ik in slaap viel’, zegt Erik.

‘Maakte hij zich weer zorgen over alle wereldproblemen, waar is hij?’ vraagt Els, terwijl ze haar telefoon pakt. Na lang overgaan neemt hij eindelijk op.

‘Waar ben je’, vraagt Els duidelijk geïrriteerd door haar bezorgdheid.

‘Aan het schaatsen. Het is een perfecte dag voor een schaatstochtje van tweehonderd kilometer’, zegt Wiebe licht hijgend.

‘Ben je helemaal gestoord. Dan zit je straks midden tussen de rellen en de gevechten die gaan uitbreken. Er wordt al geschoten en de eerste gewonden zijn afgevoerd. De oorlog is compleet losgebarsten. Er is nu zelfs een verbod uitgevaardigd om op straat te zijn. Helikopters van het leger vliegen constant boven ons, gillende

sirenes van ambulances. Bussen vol militaire rijden door de straat. Ze proberen een paar honderdduizend mannen en vrouwen uit elkaar te drijven. Ze bombarderen het ijs op de vaart om te zorgen dat er niemand op het ijs de stad uit kan schaatsen. Het is oorlog.'

'Nee hoor, kijk maar op mijn kanaal', zegt Wiebe

'Ik zie op je stream dat je uit Leeuwarden vertrekt? Dat kan helemaal niet', zegt Els.

'Liefje, ik heb de tijd op mijn stream gemanipuleerd, ik ben al twee en een half uur onderweg. Ik rijd de tegentocht, dat verwacht niemand. Dokkum heb ik al gepasseerd, ik ben nu onderweg naar Franeker. Het is hier uitgestorven, lege kanalen en sloten.'

'Denk je echt dat je hiermee weg komt. Ze zullen je oppakken. Wees alsjeblieft voorzichtig.'

'Nee hoor, tegen de tijd dat ik in Harlingen aankom, zit iedereen van onze politiemacht allang thuis. Kunnen jullie naar Franeker, Workum en Sneek komen? Dan kan ik mijn batterijen vervangen en mijn water en eten aanvullen. Zie ik je straks?' zegt hij, voordat de verbinding verbreekt.

De contouren van Franeker doemen op in de verte. De zon komt achter me op. De lucht verandert langzaam van een zwart gat, via vijftig tinten grijs naar een strak en onbewolkt blauw. De schaduw voor me wordt langzaam korter als de zon langzaam achter mij verder oprijst. Mijn schaatsen snijden door de bovenste laag van het maagdelijke ijs. Het geluid van metaal op bevroren water is het enige wat de stilte doorbreekt, een ritmisch schuren dat mijn cadans begeleidt.

'Wiebe, ben je er bijna?' de stem van Els klinkt in mijn oor.

'Ja, nog vijf minuten', antwoord ik hijgend. Mijn lichaam is warm dankzij het verwarmde pak, maar mijn longen branden van de ijskoude lucht die ik inadem.

Ik schaats de stad in. Franeker, normaal gesproken een bruisend knooppunt tijdens de Elfstedentocht, ligt er verlaten bij. Geen toeschouwers, geen muziek, geen gejuich. Op de brug staat een kleine gestalte te zwaaien.

'Je bent gek', zegt Els, terwijl ze mijn bidon vult en mijn reservebatterijen aanreikt. 'De hele stad is in rep en roer. Ze hebben de militaire politie ingezet in Leeuwarden.'

'Hier is alles rustig', zeg ik. 'Hoe zijn de anderen?'

'Je vriendje Iraia is onderweg naar Bolsward en Fleur naar Stavoren. Erik gaat naar Sneek.'

Ik neem een hap van de energiereep die ze me aanreikt. Het voelt bijna surrealistisch, deze stille tocht door een verlaten Friesland, terwijl elders een opstand gaande is.

'Pas op jezelf', zegt ze. Ze drukt een kus op mijn lippen.

Als ik de stad uit glijd het weidse landschap in, zie ik haar nog lang zwaaiend op de brug achter me. De wind duwt me als een onzichtbare hand richting Harlingen. Mijn beweging is als de Gymnopédie nr.1 van Erik Satie. Het ene akkoord vormt het gekras van mijn schaatsen op het bevroren water en het ander mijn ademhaling. Een perfectie in de eenzaamheid van het witte, dampende, landschap. Harlingen is al even verlaten als Franeker. In de verte zie ik de Waddenzee, een grijze streep aan de horizon. Het water is volledig bevroren, de ijsschotsen kruien tegen de dam. Ik schaats langs de kades, langs de stilliggende schepen die vastgevroren zijn in het ijs.

Nu begint het echte werk. De lange, eenzame tocht naar Bolsward. Twintig kilometer over kronkelende wateren, door een landschap van witte velden en verstilde boerderijen. De wind is nu meer van links. Onderweg passeer ik hier en daar een eenzame visser, een paar